

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 2/2024 г.

гр. София, 13 май 2025 година

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Наказателната колегия в заседание на четиринадесети април две хиляди двадесет и пета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ЛАДА ПАУНОВА

**ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:
АНТОАНЕТА ДАНОВА, БИСЕР ТРОЯНОВ**

ЧЛЕНОВЕ:

РУЖЕНА КЕРАНОВА	НАДЕЖДА ТРИФОНОВА
БИЛЯНА ЧОЧЕВА	ПЕТЯ КОЛЕВА
БЛАГА ИВАНОВА	ДЕНИЦА ВЪЛКОВА
ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА	ДАНИЕЛ ЛУКОВ
РУМЕН ПЕТРОВ	ВЕСИСЛАВА ИВАНОВА
СПАС ИВАНЧЕВ	БОНКА ЯНКОВА
ПЕТЯ ШИШКОВА	СВЕТЛА БУКОВА
МАЯ ЦОНЕВА	ВИОЛЕТА МАГДАЛИНЧЕВА
ВАЛЯ РУШАНОВА	КАЛИН КАЛПАКЧИЕВ
МИЛЕНА ПАНЕВА	НИКОЛАЙ ДЖУРКОВСКИ
ХРИСТИНА МИХОВА	ПЛАМЕН ДАЦОВ
КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ	ИВАН СТОЙЧЕВ
КРАСИМИРА МЕДАРОВА	ВЛАДИМИР АСТАРДЖИЕВ
НЕВЕНА ГРОЗЕВА	

с участието на секретаря Мира Недева
сложи за разглеждане **тълкувателно дело № 2 по описа за 2024 година,**
докладвано от съдията Милена Панева.

На основание чл. 125 от Закона за съдебната власт председателят на Върховния касационен съд на Република България е отправил искане до Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд (ОСНК на ВКС) да постанови тълкувателно решение поради противоречива практика на съдилищата по прилагането на чл. 55, ал. 2 от Наказателния кодекс (НК).

Формулиран е следният въпрос:

Когато съдът определя наказанието при условията на чл. 55 от НК, следва ли да приложи разпоредбата на чл. 55, ал. 2 от НК към глобата, ако тя е предвидена като допълнително наказание в кумулативна санкция заедно с лишаване от свобода или с пробация?

В изпълнение на правомощията си по чл. 124 от Конституцията на Република България и чл. 124, ал.1, т. 1 от Закона за съдебната власт и за да се произнесе, ОСНК на ВКС взе предвид следното:

1. Правните разпоредби, обединени в чл. 55 от НК, съдържат предписания, представляващи част от комплекса от принципи и правила, на които е подчинена дейността на съда по определяне на наказанието. Точното спазване на тези принципи и правила позволява по отношение на извършилите престъпления лица да се прилага различна по строгост наказателно-правна принуда, съобразно с тежестта на извършеното, с личността на извършителя и с всички останали индивидуални особености на конкретния случай, които са от значение за справедливото ѝ отмерване.

Отправните начала на тази дейност имат своите основания в Конституцията на Република България (КРБ), като някои от тях са установени самостоятелно, а други са изводими от съдържанието на правовата държава. Включени са и в Наказателния кодекс. Сред тях са принципите на законността (чл. 5, ал. 3 от КРБ; чл. 1, ал. 2 от НК и чл. 35, ал. 2 от НК), демократизма (чл. 6, ал. 2 от КРБ и чл. 1, ал. 1 от НК); справедливостта и възпилеността в него принципно изискване за пропорционалност при санкционирането (чл. 4, ал. 1 от КРБ и чл. 35, ал. 3 от НК), както и хуманизма, носещ и идеята за целесъобразност на наказанието (чл. 29, ал. 1 от КРБ и чл. 36, ал. 1 и ал. 2 от НК).

2. Принципите относно определяне на наказанието, както и логическото и систематичното единство, което съществува между разпоредбите на чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от НК – от една страна и между тях и чл. 57, ал. 2 от НК – от друга страна, осигуряват нужната основа за правилното решаване на поставения пред ВКС въпрос в първата негова част, а именно:

Когато съдът определя наказанието при условията на чл. 55 от НК, следва ли да приложи разпоредбата на чл. 55, ал. 2 от НК към глобата, ако тя е предвидена като допълнително наказание в кумулативна санкция заедно с лишаване от свобода?

3. Така формулиран, въпросът може да бъде свързан единствено със случаите, когато глобата, съпътстваща наказанието лишаване от свобода в

рамките на кумулативна санкция, е такава със специален минимум, тъй като само към нея се явява приложимо ограничението по чл. 55, ал. 2 от НК. На този извод навеждат систематичното място и логическата връзка между чл. 54, ал. 1 и чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от НК. Първата от посочените разпоредби задава общите критерии за определяне на наказанието, сред които водещ е определянето му „в пределите, предвидени от закона за извършеното престъпление.“ Това са пределите, указани в санкционната част на нормите, които очертават съставите на отделните престъпления в особената част на Наказателния кодекс. Разпоредбата на чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК урежда изключение от този общ критерий, като предвижда възможност за изключително смекчаване на наказанието чрез определянето му „под най-ниския предел“. Ползването на обща терминология при изразяването на законодателната идея в двете разпоредби, идва да покаже, че говорейки за най-нисък предел, чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК има предвид именно най-ниския предел на наказанието, предвидено в особената част на кодекса за извършеното престъпление. Разпоредбата няма предвид общите минимуми, които чл. 39, ал. 1 и чл. 47, ал. 1 от НК установяват като част от общите характеристики, съответно на лишаването от свобода и на глобата. Затова, когато препраща към чл. 55, ал. 1, т. 1, разпоредбата на чл. 55, ал. 2 от НК насочва именно към глобата със специален минимум.

4. Постаденият на вниманието на ОСНК на ВКС въпрос изисква на следващо място да се изясни това дали когато участва в кумулативна санкция като допълнително наказание, наред с лишаване от свобода, глобата може да бъде определена под най-ниския предел. Защото единствено при положителен отговор на този проблем би подлежало на обмисляне прилагането на чл. 55, ал. 2 от НК.

4.1. Следвайки принципите на хуманизма и демократизма, законът не въвежда каквито и да е ограничения пред прилагането на правилата по чл. 55, свързани било то с вида на престъпленията, или с техния характер (умишлени или непредпазливи), или с вида на предвидените за тях санкции (прости или усложнени). Лимитирано е единствено самото смекчаване на наказанията от гледище на начините, по които е възможно да бъде извършено то и на пределите, до които може да достигне.

Буквалното тълкуване на разпоредбата на чл. 55, ал. 1 от НК показва, че предвидените в нея възможности за редукия и за замяна са относими към наказанията от съответния вид, които могат да участват както в прости, така и в усложнени санкции. Касае се за наказанията лишаване от свобода, конфискация и глоба със специални минимуми, които подлежат на определяне под най-ниския

предел, съответно за наказанията доживотен затвор, лишаване от свобода без специален минимум и пробация, които подлежат на замяна.

Посочената разпоредба е безусловно приложима по отношение на простите санкции, свеждащи се само до един вид наказание, което съдът може да наложи, както и по отношение на алтернативните, при които се смекчава най-лекото сред алтернативно предвидените за съответното престъпление наказания. Приложима е и към кумулативните санкции, но съобразено със спецификите им, произтичащи от тяхното съдържание. Тези санкции са формулирани като комплекс от няколко, различни по вид наказания, които съдът е длъжен да наложи едновременно. Касае се за наказания, които не формират общ минимум, нито е възможно допълнителното наказание да бъде разглеждано като предел на кумулативната санкция. Това прави критерият по чл. 55, ал. 1 от НК за несъразмерна тежест и на най-лекото, предвидено в закона наказание, неприложим към този комплекс от различни по вид наказания *в неговото единство*. Немислима е приложимостта към него и на замяната по чл. 55, ал. 1, т. 2 от НК, тъй като тя е възможна само по отношение на изрично посочените в разпоредбата отделни наказания от съответния вид.

Всичко това обаче, както бе посочено, не изключва възможността за определяне на кумулативните санкции по правилата на чл. 55. Тази възможност е изрично предвидена в специалната разпоредба на чл. 57, ал. 2 от НК, която адресира към съда, налагащ кумулативна санкция, правилата за нейното индивидуализиране. Прави го, указвайки на съда да определи размера на всяко от кумулативно предвидените наказания „като се ръководи от правилата на предходните членове“. Касае се за правилата на чл. 54 – чл. 56 от НК и зададените от тях общи критерии за определяне на наказанието. Това означава, че съобразявайки се със стандарта по чл. 56, съдът първо трябва да установи всички смекчаващи и отегчаващи обстоятелства, към които насочва чл. 54. След това трябва да провери съответствието на смекчаващите обстоятелства с критериите по чл. 55, ал. 1 за многобройност или изключителност. И най-сетне, трябва да прецени влиянието, което имат установените смекчаващи и отегчаващи обстоятелства върху всяко от кумулативно предвидените наказания, включително когато те са лишаване от свобода и глоба. Тази преценка съдът дължи, независимо дали ще определи кумулативната санкция по реда на чл. 54 или по реда на чл. 55 от НК.

Когато установи многобройни или изключителни по характера им смекчаващи обстоятелства, съдът е длъжен да обмисли тяхното значение първо по отношение на основното наказание, тоест по отношение на лишаването от

свобода в интересуващата отправеното искане хипотеза, защото преди всичко от неговия вид и размер се определя тежестта на комплексната санкция като единно цяло. Когато това наказание и в най-ниския му размер се окаже несъразмерно тежко от гледище на смекчаващите обстоятелства, съдът е задължен от императивното правило на чл. 55, ал. 1 от НК да го определи под минимума, предвиден в особената част на кодекса за съответното престъпление или да го замени.

Същата преценка – за влиянието на смекчаващите обстоятелства (многобройни или изключителни), както и на отегчаващите, когато има такива, съдът дължи и по отношение на допълнителното наказание, тоест и по отношение на глобата в коментираната хипотеза. Законът не поставя и не би могъл да постави ограничения в тази насока, тъй като това наказание е част от кумулативната санкция и участва във формирането на тежестта ѝ. Не поставя ограничения и по отношение на правилата, от които съдът да се ръководи при определянето на неговия размер. Според чл. 57, ал. 2 от НК това може да са правилата по чл. 54, а може да са и правилата по чл. 55. Всъщност, когато въвежда такива ограничения по отношение на допълнителното наказание от кумулативна санкция, която се определя по чл. 55, законът го указва изрично, както е сторил в разпоредбата на чл. 58а, ал. 5 от НК. Единственото специално изискване на чл. 57, ал. 2 към индивидуализацията на кумулативната санкция е за определяне на всяко от включените в нея наказания по такъв начин, че те да осигурят комплексно въздействие върху дееца, което ще е най-подходящо за целите по чл. 36. Затова, съобразявайки се със смекчаващите обстоятелства (многобройни или изключителни), както и с отегчаващите, когато има такива, а така също и с обстоятелствата по чл. 47, съдът може да определи глобата в пределите, предвидени от закона за извършеното престъпление, може да я определи под най-ниския предел, а може и да не я наложи, ако дори и след изключителното ѝ смекчаване нейното налагане в конкретния случай би направило кумулативната санкция ненужно репресивна.

4.2. Невъзможна е единствено хипотезата, в която глобата да бъде определена под най-ниския ѝ предел, а лишаването от свобода – в пределите, предвидени от закона за извършеното престъпление. Защото установените многобройни или изключителни смекчаващи обстоятелства не представляват сами по себе си основания за изключително смекчаване на наказанието, нито дават на съда възможност за избор кое от кумулативните наказания да смекчи. Необходима е положителна констатация, че при тяхното наличие и най-лекото, предвидено в закона наказание, се явява несъразмерно тежко. При

кумулятивните санкции това условие е адресирано преди всичко към основното наказание. Защото, както бе казано, най-вече от него зависи тежестта на комплексната санкция и при наличие на съответните смекчаващи обстоятелства (многобройни или изключителни) преди всичко то би се явило несъразмерно тежко. Затова при наличието на предпоставките по чл. 55, ал. 1 от НК съдът е длъжен в третираната хипотеза да смекчи лишаването от свобода.

4.3. Няма изводими от закона основания обаче да се признае същата задължителна приложимост на правилата по чл. 55, ал. 1 от НК и по отношение на глобата. Такова разбиране ще доведе до приемливи резултати в хипотезите по чл. 58 от НК. Възприемането му обаче като меродавно и за всички останали случаи би означавало всякога да се признава еднаква тежест на смекчаващите обстоятелства по отношение и на лишаването от свобода, и на глобата. Съответно, начинът за преценка на техния конкретен размер би трябвало да е един и същ във всички случаи и всяко от тях би трябвало винаги да бъде определяно в една и съща степен на смекчаване. Такъв подход би игнорирал съдържанието и конкретното значение, което смекчаващите обстоятелства имат за всяко от двете наказания. А отделно от това, не би позволил съобразяване на отегчаващите обстоятелства, когато има такива. В крайна сметка ще бъде изключена възможността за специфичен подход към всяко от кумулативните наказания, към какъвто насочва чл. 57, ал. 2 от НК. А проявата на такъв подход е важна, защото въздействието, което всеки вид наказание оказва върху дееца, е различно. Възможно е начинът, по който смекчаващите обстоятелства се отразяват върху обществената опасност на деянието, да изисква изключително смекчаване на всяко от двете наказания или да изключва необходимостта от налагане на глобата като допълнително наказание. Възможно е обаче направлението, в което тези обстоятелства оказват влияние, да е ограничено в конкретния случай до лишаването от свобода. Така например, съдът ще е задължен да прибегне до изключително смекчаване на това наказание при установяване на особености в здравното състояние на дееца или поради преклонна негова възраст, правещи нехуманно ефективното му лишаване от свобода или налагането на това наказание за продължителен период. Не е задължително обаче в тази ситуация смекчаващите обстоятелства да се отразяват по същия начин и върху глобата. Възможно е дори да се установят отегчаващи обстоятелства и в този случай макар смекчаващите да са с водещо значение за преценката на реда, по който да се осъществи наказването, те не биха могли да компенсират наличието на отегчаващите. Правилата за индивидуализацията ще изискват съобразяването и на последните, за да се постигнат целесъобразност и

справедливост при санкционирането. В тази ситуация съдът трябва да има възможност да определи размера на глобата в пределите, предвидени от закона за съответното престъпление, ако конкретната обществена опасност на извършеното изисква такъв подход, съобразявайки се със задълженията и индивидуалните материални възможности на дееца.

Поради това не би могло отделните смекчаващи обстоятелства всякога да имат еднакво влияние върху размера на лишаването от свобода и на глобата, когато те са кумулативно предвидени в комплексна санкция. Съответно, определянето на всяко от тези наказания не може да е подчинено на едни и същи критерии. Още повече, че чрез чл. 47 Наказателният кодекс е въвел допълнителен стандарт по отношение на глобата, с който нейният размер трябва да се съобразява – имотното състояние, текущите доходи и семейните задължения на дееца към уязвими негови близки.

От друга страна, съчетаването на лишаване от свобода и глоба е само една от разновидностите, в които кумулативните санкции могат да съществуват. Доведено до край, разбирането за задължителна приложимост на правилата по чл. 55 от НК по отношение на глобата в коментираната хипотеза, би означавало да се признае същата задължителна приложимост на тези правила и по отношение на останалите наказания от номенклатурата по чл. 37 от НК, които могат да участват като допълнителни наказания в кумулативна санкция. Наказанията по чл. 37, ал. 1, т.т. 6 – 11 от НК, обаче, както и глобата и конфискацията без установени специални минимума, не попадат сред указаните в чл. 55, ал. 1, т. 1 и т. 2 от НК. Когато определя по реда на чл. 55 от НК кумулативна санкция, включваща допълнително наказание сред посочените, съдът трябва да определи размера му именно в пределите, установени от закона за съответното престъпление. Това показва, че не може да съществува изискване за задължително определяне по правилата на чл. 55, ал. 1 на допълнителното наказание, в частност на глобата със специален минимум, когато тя участва заедно с наказанието лишаване от свобода в кумулативна санкция, индивидуализирана по реда на чл. 55 от НК.

4.4. Някои съдебни състави неправилно приемат, че когато определя по правилата на чл. 55 от НК кумулативна санкция, съставена от лишаване от свобода и глоба, по отношение на глобата задължително приложим се явява чл. 55, ал. 3 от НК. Тази разпоредба регламентира правна възможност. Тя не нормира задължение за съда за автоматично и механично изключване на допълнителното наказание по причина единствено, че определя кумулативната санкция по реда на чл. 55 от НК. Съдът е длъжен да приложи тази възможност,

ако има обективни основания за това. Такива основания биха могли да създават самите смекчаващи обстоятелства (многобройни или изключителни), но не е задължително това винаги да е така. Когато такива основания отсъстват, съдът е длъжен да наложи допълнителното наказание, включително когато то е глоба. Задължителното негово елиминиране без конкретни основания автоматично би ограничило индивидуализацията на кумулативната санкция. Съдът ще се окаже лишен от възможност за преценка да наложи или да не наложи това наказание съобразно с индивидуалните особености на случая и вместо това ще е длъжен да го изключи, дори когато тези особености изискват допълнително въздействие върху дееца. В тази връзка не бива да се забравя, че кумулативните санкции поначало са предвидени за престъпления, особеностите в тежестта на които са обусловили законодателната преценка, че целите на наказанието изискват по-интензивно и многообразно въздействие върху извършилите такива престъпления лица. Механичното, лишено от реални основания изключване на допълнителното наказание би злепоставило тази идея. В отделни случаи това неминуемо ще отклони наказанието от основните принципи, на които то трябва да е подчинено и ще доведе до неоправдано снижаване на индивидуалното и общопревантивното му въздействие.

4.5. Според част от представените по делото становища, в третираната в искането хипотеза глобата трябва да се определя по реда на чл. 54 от НК. Подобно схващане се конфронтира с факта, че в тази хипотеза глобата е част от кумулативна санкция, която се определя по изключителните правила на чл. 55 от НК. От друга страна, разбиране като посоченото оставя впечатление, че допълнителното наказание трябва да се определи по начин такъв, че само по себе си да обезпечава целите на наказанието, защото чл. 54, ал. 1 от НК насочва към тях. Това противоречи на идеята за единство на комплексната санкция, която трябва да обезпечава целите на наказанието в своята цялост, а не чрез всяко от съставлящите я наказания. Указанието на чл. 57, ал. 2 от НК към съда да определи всяко от кумулативните наказания, „като се ръководи от правилата на предходните членове“, има предвид общите критерии по чл. 54 – 56 от НК за определяне на наказанието, но оставя целесъобразността като задача на единната кумулативна санкция. Съставлящите тази санкция наказания са свързани в единно цяло и връзката помежду им изключва необходимост от отмерването на всяко от тях по начин такъв, че само за себе си да обезпечава целите на наказанието. Тези цели трябва да гарантира комплексната санкция и тя е, която в своето единство трябва да отговаря на тежестта на престъплението, на личността на дееца и на

всички останали обстоятелства, имащи значение за определянето на наказанието съобразно с принципното изискване към него за справедливост.

4.6. Неправилно е и разбирането, че в интересуващата искането хипотеза глобата трябва всякога да се фиксира в рамките, предвидени от закона за съответното престъпление. Това разбиране също съдържа висока доза субективност, съответно потенциал за ограничаване на индивидуализацията на кумулативните санкции, като я отклонява от предписанията на чл. 57, ал. 2 от НК. Очевидно е от редакцията на тази разпоредба, че законодателят не е имал предвид такова решение, доколкото не се е задоволил да укаже, че съдът може да определи всяко от наказанията по правилата на чл. 54 или да приложи правилата на чл. 55 към основното наказание в кумулативната санкция. Вместо това, насочвайки съда към определяне на всяко от кумулативно предвидените наказания (очевидно включая и допълнителното), като се ръководи от правилата на предходните членове, тоест и на чл. 55, самият закон допуска определяне и на допълнителното наказание по тези правила. Те не са ограничени до прилагане на третата алинея по отношение на него, а предвиждат възможност, когато това наказание е глоба със специален минимум, то да бъде определено под този минимум.

Предписанията на чл. 57, ал. 2 са израз на законодателната идея за „въвеждане на по-подробни разпоредби относно определяне на наказанието във всеки конкретен случай в съответствие със степента на обществената опасност на деянието и на дееца, подбудите за извършване на деянието и другите смекчаващи и отегчаващи вината обстоятелства“, според мотивите на законодателя, съпътствали приемането на актуалния Наказателен кодекс. Такова съответствие е непостижимо, ако съдът е ограничен във възможностите за индивидуализация на кумулативната санкция чрез задължаването му да определя глобата било то всякога по правилата на чл. 55, или всякога в пределите, предвидени от закона за съответното престъпление. Гаранция за постигане на това съответствие представлява предоставената от чл. 57, ал. 2 от НК широка свобода на съда за преценка при отмерване на всяко от кумулативните наказания, включително когато комплексната санкция, в която те участват, се определя по чл. 55 от НК. По този начин чл. 57, ал. 2 от НК прави закона приспособим към строгата специфичност на всеки отделен случай и гарантира възможност за съобразяване на конкретните особености на деянието и на дееца, съответно на важни за наказанието елементи от реалното битие на всеки престъпен деец. Защото житейските основания могат да бъдат многообразни, многообразно може да бъде и конкретното проявление на обективните и

субективните елементи от състава на всяко престъпление. Съдът трябва да разполага с начин да съобрази всеки техен конкретен израз, който би имал отношение към отмерването на наказанието. В противен случай невъзможна ще се окаже практическата реализация на принципите за справедливост и хуманност при определяне на наказанието.

Не случайно сред категориите обстоятелства от предмета на доказване чл. 102 от НПК е посочил в т. 3 и „другите обстоятелства, които имат значение за отговорността на обвиняемия“. Зададените по този начин параметри за процесуално доказване, както и принципното изискване за разкриване на обективната истина, задължават съдът да издири и събере информацията в предписаната насока. Но изпълнението на това задължение би останало самоцелно, ако впоследствие той не разполага с възможност при определянето на наказанието да съобрази събраната информация по начина, по който обстоятелствата в конкретния случай изискват. Подобно ограничаване на възможностите му ще бъде в нарушение на принципа за вземане на решенията по вътрешно убеждение и не би позволило изпълнение на индивидуализацията и постигането на целите по чл. 36 от НК. А определено по правилата на чл. 55 от НК, наказанието трябва да остане подчинено на тези цели.

Поради това правилото на чл. 57, ал. 2 от НК не може да се тълкува в смисъл, че ограничава избора на съда до отмерване на глобата било то само в рамките на предвиденото за съответното престъпление наказание или само по правилата на чл. 55. Определяйки при условията на чл. 55 от НК кумулативна санкция, съставена от лишаване от свобода и глоба, съдът след внимателна и задълбочена преценка на обстоятелствата по делото може да наложи глобата в пределите, предвидени от закона за извършеното престъпление, а може да определи размера ѝ под най-ниския предел, стига комплексната санкция като единно цяло от двете наказания да е справедлива и целесъобразна. При наличие на обективни основания, свързани с особеностите на конкретния случай, съдът разполага и с правната възможност по чл. 55, ал. 3 от НК да не наложи глобата. Във всички случаи той е длъжен да мотивира подхода си, излагайки конкретни съображения.

5. За разлика от лишаването от свобода със специален минимум, което при редуцията по чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК може да бъде определено до общия минимум по чл. 39, ал. 1 от НК, тъй като няма друго, предвидено от закона ограничение, при глобата със специален минимум това не е така. С чл. 55, ал. 2 Наказателният кодекс е въвел ограничение в индивидуализацията на това наказание, като размерът му може при съответните обстоятелства да бъде

сметчен до една втора под минимума, предвиден в особената част на Наказателния кодекс за извършеното престъпление.

Някои съдебни състави неправилно свързват това ограничение само със случаите, в които глобата е единствено наказание или е основно такова в кумулативна санкция, като считат, че то е неприложимо към глобата, когато тя е допълнително наказание в кумулативна санкция наред с лишаване от свобода.

Законът не осигурява база за такова ограничаващо прилагането на посочената разпоредба тълкуване. Заради действието на принципа за законоустановеност на наказанието, преценката относно приложимостта на чл. 55, ал. 2 от НК може да стане само по силата на закона, но не и в противоречие с него.

Предписанието на чл. 55, ал. 2 от НК е част от правилата по чл. 55 от НК, към които специалната разпоредба на чл. 57, ал. 2 от НК насочва съда да се ръководи, определяйки всяко от кумулативно предвидените наказания, а не само основното. Това правило е безусловно приложимо и към глобата, която е допълнително наказание в кумулативна санкция, наред с лишаване от свобода, когато тази санкция се определя при условията на чл. 55 от НК. Елиминирането му при отмерването на глобата ще означава, че кумулативната санкция е определена в отклонение от правилата на чл. 55 и съответно в отклонение от специалните изисквания, които чл. 57, ал. 2 поставя.

Въвеждайки ограничението по чл. 55, ал. 2, законът е поставил, от една страна, граница пред либералността при извънредното смекчаване на глобата, гарантирайки постижимост на съответствието ѝ с характера и възможната тежест на престъпленията, за които тя е предвидена. От друга страна, задал е мащаб, гарантиращ еднаквост при санкционирането на сходни от гледище на обществената им опасност и индивидуалните възможности и задължения на дееца случаи, като по този начин е ограничил риска от произволно отмерване на приложимия размер на глобата и същевременно е подчертал ролята на принципа на законността при определянето на наказанието. Не е възможно да се търси друг смисъл в това ограничение и още по-малко основания при кумулативни санкции то да бъде обвързвано единствено със случаите, когато глобата присъства в такава санкция като основно наказание.

Отделно от това, разширяването на диапазона, в който да бъде определена глобата като допълнително наказание до абсолютния минимум от 100 лева по чл. 47, ал. 1 от НК, би поставило в нерешима конкуренция възможността за извънредно смекчаване на това наказание и предвидената в чл. 55, ал. 3 възможност за неналагането му, като би направило абсолютно

неясна приложимостта на едната и на другата възможност, особено при глобите с относително по-висок долен праг.

Затова съдът е длъжен да приложи ограничението по чл. 55, ал. 2 от НК не само когато глобата е единствено наказание или е основно такова в състава на кумулативна санкция. Той е длъжен да приложи това ограничение винаги, когато определя размера на кумулативно предвидената наред с лишаване от свобода глоба със специален минимум под най-ниския предел.

6. Във втората му част поставеният в искането въпрос е свързан с приложимостта на чл. 55, ал. 2 от НК към глобата, когато тя участва като допълнително наказание в кумулативна санкция заедно с пробация.

Както вече бе посочено, при определянето на кумулативна санкция по правилата на чл. 55 от НК, на задължителна редукция или замяна подлежи основното наказание. Когато това наказание е пробация, то би било заменено с глоба, съгласно предписанието на чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК. В този случай, ако допълнително предвиденото от закона наказание е глоба, би се стигнало до ситуация, в която съдът трябва да наложи комплексно две наказания от един и същи вид в противоречие с принципното изискване на чл. 1, ал. 2 от НК за законоустановеност на наказанието. Защото, конструирана по такъв начин санкция не е предвидена от Наказателния кодекс, съответно не е призната от него. Провеждайки диференциацията на наказанията, съответно предвиждайки комплексни санкции за определени от него случаи на престъпления, Наказателният кодекс изключва не само възможността за налагане на наказания извън номенклатурата по чл. 37 от НК, но така също и възможността за произволно комбиниране в такива санкции на наказания не само като брой, но и като вид. Като не е предвидил дублиращи се по вид наказания в състава на установените от него усложнени санкции, в това число и кумулативни такива, кодексът ясно е манифестира волята си в тези санкции да участват единствено наказания от различен вид. От друга страна, както вече бе посочено, кумулативните санкции представляват законодателен отговор на определени категории престъпления, за които, поради тяхната тежест, законодателят е преценил, че поначало е необходимо оказване на комплексно наказателно-правно въздействие върху дееца, за да се гарантира постижимост на индивидуалната и генералната превенция. Двукратното прилагане на едно и също такова въздействие чрез налагане на две глоби, би обезсмислило тази идея, като би изключило възможността за съчетаване на специфичния и различен като съдържание и интензивност ефект върху дееца на различни по вид наказания, представляващ типична характеристика на кумулативните санкции.

От друга страна, в подобна ситуация би се оказала дезориентирана самата индивидуализация на наказанието. Двукратното засягане на едни и същи права на дееца чрез двукратно налагане на глоба би довело до непропорционално навлизане в имуществената му сфера. Не е изключено да се стигне до имуществено засягане в по-голям обем от предвидения в закона за извършеното престъпление. За да избегне този резултат, съдът при определяне размера на допълнителното наказание ще трябва да съобрази вече определената глоба, заменяща пробацията, нарушавайки по този начин режима за индивидуализация, който не предвижда съобразяване на подобни критерии.

По тези съображения, определяйки по правилата на чл. 55 от НК кумулативна санкция, включваща пробация и глоба, съдът не следва да налага допълнителното наказание. Съответно в този случай разпоредбата на чл. 55, ал. 2 от НК е неприложима.

Въз основа на изложеното, Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд на Република България

Р Е Ш И:

Когато съдът определя по правилата на чл. 55 от НК кумулативна санкция, включваща наказанията лишаване от свобода и глоба със специален минимум, той може да определи размера на глобата в пределите, предвидени от закона за извършеното престъпление, може да не наложи глобата на основание чл. 55, ал. 3 от НК или да определи размера ѝ под най-ниския предел, като в този случай прилага ограничението по чл. 55, ал. 2 от НК.

Когато съдът определя по реда на чл. 55 от НК кумулативна санкция, включваща пробация и глоба, той не следва да налага допълнителното наказание глоба. В този случай разпоредбата на чл. 55, ал. 2 от НК не намира приложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЛАДА ПАУНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

АНТОАНЕТА ДАНОВА.....

БИСЕР ТРОЯНОВ

ЧЛЕНОВЕ:

РУЖЕНА КЕРАНОВА
БИЛЯНА ЧОЧЕВА
БЛАГА ИВАНОВА
ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА
РУМЕН ПЕТРОВ
СПАС ИВАНЧЕВ (о.м.)
ПЕТЯ ШИШКОВА (о.м.)
МАЯ ЦОНЕВА (о.м.)
ВАЛЯ РУШАНОВА
МИЛЕНА ПАНЕВА
ХРИСТИНА МИХОВА (о.м.)
КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ
КРАСИМИРА МЕДАРОВА
НЕВЕНА ГРОЗЕВА (о.м.)
НАДЕЖДА ТРИФОНОВА (о.м.)
ПЕТЯ КОЛЕВА
ДЕНИЦА ВЪЛКОВА (о.м.)
ДАНИЕЛ ЛУКОВ
ВЕСИСЛАВА ИВАНОВА
БОНКА ЯНКОВА
СВЕТЛА БУКОВА
ВИОЛЕТА МАГДАЛИНЧЕВА
КАЛИН КАЛПАКЧИЕВ
НИКОЛАЙ ДЖУРКОВСКИ
ПЛАМЕН ДАЦОВ (о.м.)
ИВАН СТОЙЧЕВ (о.м.)
ВЛАДИМИР АСТАРДЖИЕВ

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

**по тълкувателно дело № 2/2024 г. на ОСНК на ВКС
на съдиите Мая Цонева и Спас Иванчев**

Считаме, че на зададения въпрос следва да се отговори по следния
начин:

Когато се определя наказание лишаване от свобода при условията на чл. 55 от НК, и ако в закона е предвидено и налагане на глоба като допълнително наказание в кумулативна санкция заедно с лишаването от свобода, то следва да се приложи разпоредбата на чл. 55 от НК и към това допълнително наказание.

Споделяме правното разрешение, дадено в наказателно дело на ВКС, НК, трето наказателно отделение под № 707/2010 г.¹

Считаме за неправилно разбирането, че тъй като отделните, различни по вид наказания са само елементи от една комплексна санкция, може да се окаже „целесъобразно“ по-лекият размер на едното наказание да се комбинира с по-висок размер на другото.

На първо място, приложението на закона по целесъобразност никога не води до справедливо и еднакво прилагане на законите по отношение на участниците в процеса, особено що се отнася за подсъдимия и конкретно при неговото наказване.

На второ място, това дава възможност за проява на субективизъм при налагане на наказанието, далеч от разбирането за приложението на чл. 36 от НК и за постигане на определените там цели.

На трето място, подобен „целесъобразен“ и „творчески“ подход съвсем не държи сметка за наличието и дължимата оценка на смекчаващите и отегчаващите вината и отговорността обстоятелства.

По отношение на субекта и конкретното деяние, освен строго индивидуални, те са винаги неизменни, т.е. или ги има, или ги няма в единичния казус (а не при определяне на едното наказание да ги има, а при определяне на другата част от съставното наказание да ги няма или те да се игнорират в полза на химерично постигане на целите по чл. 36 от НК). С други думи, когато се налага наказание лишаване от свобода по смисъла на чл. 55 от НК, то се определя при тези смекчаващи и отегчаващи отговорността обстоятелства, които са налице и при предвидената като кумулативна санкция глоба, т.е. те представляват своеобразна „база“, въз основа на която се интерпретира въпросът за наказанието и реализацията на целите по чл. 36 от НК.

Ако се налага наказание по смисъла на чл. 55 от НК по отношение на предвиденото лишаване от свобода, то тези обстоятелства са налице и при определяне на дължимото кумулативно наказание глоба. Няма никакво основание да се приеме, че глобата следва да се наложи при условията на чл. 54 от НК, както всъщност се възприема от мнозинството.

¹ В Сиела е № 707/ 2011 г.

Съображението, че тъй като санкцията е комплексна, то следва да се преценява общият ефект и въздействие на така формираната кумулативна санкция, е лишено от правна логика, доколкото наказанията, взети поотделно или в тяхната съвкупност, следва да се определят по едни и същи критерии – щом съдът е приел, че са налице изключителни и/или многобройни смекчаващи обстоятелства, те са относими и към единичното наказание, и към комплексната санкция.

Разпоредбата на чл. 57, ал. 2 от НК следва да се тълкува в заложения в нея смисъл.

Няма съмнение в препращащия характер на нормата, която задължава съдилищата при определяне на наказанията за всяко едно от комплексната санкция, да се ръководят по правилата по предходните текстове (според нас законодателят има предвид само предходните текстове от Глава пета на НК) за всяко едно от тях.

Това далеч не означава, че е възможно за една част от санкцията наказанието да се определи при условията на чл. 55, а за друга – по чл. 54 от НК и след това сумарно да се търси съответствие с целите по чл. 36 от НК. При подобно разбиране опасността от съдебен произвол и неравноправно третиране на участниците в процеса е неминуема. Също така в процеса на определяне на наказанието би липсвал един основен елемент, особено необходим за всяко едно съдебно производство – предвидимост на наказателноправната дейност.

Считаме, че такова „сумарно съответствие“ е възможно само в рамките на единно определена санкция, била тя и комплексна – или при условията само на чл. 54, или само на чл. 55 от НК. След като е спазено условието по чл. 55, ал. 1, т.1 за наказанието лишаване от свобода и по чл. 55, ал. 2 от НК – за наказанието глоба, т.е. за двете съставни части от комплексната санкция, то вече в „разполагаемата“ част за наказанията от комплексната санкция няма пречка да се търси сумарен ефект за постигане целите по чл. 36 от НК.

Разбира се, не се отрича и възможността по чл. 52, ал. 3 от НК за преодоляване на дублиране на отделните части от комплексната санкция.

Разпоредбата на чл. 47, ал. 1 от НК по отношение на глобата като наказателна санкция очертава кръг от задължителни обстоятелства, както вътре, така и извън смекчаващите и отегчаващите вината и отговорността обстоятелства, които следва да се съобразяват от съдилищата. Но тази индивидуализация не влиза в противоречие с приложението на чл. 55, ал. 2 от НК и с посочената по-горе „разполагаема“ част при налагане на комплексната

санкция. Всички законово дължими обстоятелства следва да бъдат съобразявани с така установените правила и в тяхната рамка, и съвсем не по усмотрение единствено на „свободната воля“ на съдилищата.

Въз основа на изложените дотук доводи подписахме тълкувателното решение с настоящото особено мнение.

СЪДИИ:

МАЯ ЦОНЕВА.....

СПАС ИВАНЧЕВ

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

**по тълкувателно дело № 2/2024 г. на ОСНК на ВКС
на съдиите Петя Шишкова, Христина Михова, Невена Грозева, Надежда
Трифенова, Пламен Дацов и Иван Стойчев**

Не споделяме изразеното в решението становище, че в случаите, когато глобата е предвидена като кумулативно наказание, след приложение на чл. 55 от НК, може да бъде определена в размер под най-ниския предел, наред с редуцираното лишаване от свобода.

Така възприетата теза се основава на неправилното разбиране, че чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от НК не се отнасят само за главното, а за всички кумулативно предвидени наказания. Считаме, че нормите съдържат правило за смекчаване на санкцията чрез редуциране или замяна само на основното наказание. От изричното препращане към ал. 1, т. 1 следва, че ал. 2 на чл. 55 от НК също визира глобата само като основно, но не и като допълнително наказание. Хипотезата, при която законът предвижда допълнителни наказания наред с лишаването от свобода, е уредена в ал. 3 на чл. 55 от НК.

Според ППВС № 1/83 г. и ТР № 61/80 г. на ОСНК чл. 55, ал. 1 от НК има предвид само изрично посочените в него наказания, като изброяването е изчерпателно и не може да се приложи за друг вид наказание. Съобразно това тълкуване глобата изобщо е изключена от обхвата на чл. 55, ал. 1 от НК, а възможността за нейното редуциране е уредена самостоятелно в ал. 2.

Изразеното становище намира подкрепа в граматическото и логическо тълкуване на разпоредбите.

1. В чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК съществителното „наказание“ е употребено в единствено число, т.е. няма как да визира кумулативно

предвидените наказания, които са няколко. Изводът е, че се отнася или до наказание, което е предвидено самостоятелно, или до основното наказание. По същия начин в ал. 2 е употребен терминът „наказанието“ за глобата, което означава, че е възможно да бъде редуцирана до една втора, когато е единствено или главно наказание, а не допълнително. Следва да се има предвид забраната легалните термини в рамките на един нормативен акт да имат различно значение. След като лишаването от свобода и глобата са различни наказания, едновременното им включване в санкционната част на нормата или едновременното им налагане не ги прави едно „наказание“. Коректният термин е „комплексна санкция“.

2. При решаване на въпроса дали предвидената възможност по чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК е само с оглед най-ниското основно наказание или се отнася до съвкупност от най-ниските предели на основната и кумулативните санкции, следва да се прецени доколко те изначално могат да имат най-нисък предел. От видовете наказания, които особената част ползва като кумулативни, само при глобата е предвиден общ и специален минимум. Конфискацията не е предвидена със специален минимум, няма и общ минимум (потенциално най-малка по тежест би била конфискацията на част от имущество, но не се уточнява каква би могла да бъде най-малката ид.ч., която е допустим предмет на конфискацията). Лишаването от права има общ максимум от три години, когато се налага самостоятелно или с друго наказание, различно от лишаване от свобода, в който случай може да го надвишава с не повече от три години. Общественото порицание няма количествена характеристика. Видно е, че определянето на най-лекото предвидено в закона наказание, ако се възприеме като съвкупност от най-лекото основно и най-леките кумулативни, би срещнало сериозни трудности при допълнителни наказания, различни от „глоба“. Само тя би могла да има най-нисък предел, под който да се определи наказанието при условията на чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК. Такова тълкуване обаче би поставило при различен режим тази конкретна комбинация между основно и допълнително наказание в сравнение с всички останали, различие, което по никакъв начин не може да се изведе от никоя от разпоредбите на чл. 55 от НК.

3. Както е известно, в хипотезата на правната норма се съдържат условията, при които ще бъде приложима, а в диспозицията е самото правило за поведение на адресатите. При една и съща хипотеза, правната норма не следва да предвижда взаимно неприемливи диспозиции. В случая според становището на мнозинството, санкцията „лишаване от свобода и глоба“ попада едновременно и в хипотезата на ал. 2 и в хипотезата на ал. 3 на чл. 55 от НК, а те предвиждат различни възможности като последица.
4. Според поддържаната от мнозинството теза липсва предвидена възможност съдът да намали кумулативно предвидената глоба със специален минимум с повече от една втора, но може изобщо да не я наложи. Това тълкуване е в противоречие с принципа *per argumentum a fortiori*, че който може по-голямото, може и по-малкото.

От текста на чл. 57, ал. 2 от НК не следва аргумент в подкрепа на изразената в решението позиция. Разпоредбата възлага на съдилищата задължението да съобразяват възможността за постигане на целите по чл. 36, ал. 1 от НК с комплексната санкция, а не само с отделните наказания, включени в нея, но не съдържа правила за определянето им, докато тълкувателното дело има за предмет именно правилата.

Ако се възприеме тезата, че редукцията, предвидена в чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК, се отнася и до двете кумулативно предвидени наказания „лишаване от свобода“ и „глоба“, като същевременно е възможно намаляване под най-ниския предел само на едно от тях, след като законът не конкретизира кое да е то, логично следва, че е допустимо редуциране на глобата под минимума, и налагане на „лишаване от свобода“ в рамките на предвидената санкция, което е в противоречие с установените правила.

Обсъжданият институт представлява механизъм за намаляване тежестта на санкцията, когато е прекомерна, а тя се определя преди всичко от главното наказание. Когато и най-лекото предвидено в закона наказание се окаже несъразмерно тежко, съдът разполага с възможността да наложи лишаване от свобода за срок под минималния, а в случай че справедливостта го изисква, и допълнително да смекчи последиците, като на основание чл. 55, ал. 3 от НК изобщо не наложи допълнителното по-леко наказание. Така създадените възможности позволяват комплексната санкция да бъде индивидуализирана в достатъчна степен и да бъде изпълнено изискването на чл. 57, ал. 2 от НК.

СЪДИИ:

ПЕТЯ ШИШКОВА

ХРИСТИНА МИХОВА

НЕВЕНА ГРОЗЕВА

НАДЕЖДА ТРИФОНОВА

ПЛАМЕН ДАЦОВ

ИВАН СТОЙЧЕВ.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

по тълкувателно дело № 2/2024 г. на ОСНК на ВКС
на съдията Деница Вълкова

Изразявам несъгласие със становището на мнозинството само в частта, с която приема, че при определяне на кумулативна санкция по реда на чл. 55 от НК, включваща пробаия и глоба, не може да се наложи допълнителното наказание глоба.

Формулиран по този начин, диспозитивът на тълкувателното решение надхвърля поставения за тълкуване въпрос, който в тази част ограничава произнасянето на ОСНК на ВКС до приложението на чл. 55, ал. 2 от НК към глобата, ако тя е предвидена като допълнително наказание в кумулативна санкция заедно с пробаия. Посочената разпоредба, както и тези в чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“, чл. 55, ал. 2 и чл. 57, ал. 2 от НК, относими към така формулирания въпрос, не предвиждат нито изрично, нито чрез препращане или по друг начин забрана при определяне на кумулативна санкция по реда на чл. 55 от НК, включваща пробаия и глоба, съдът да наложи допълнителното наказание глоба, както е приело мнозинството.

Освен на процесуално основание, приемайки тълкувателния акт в тази част за недопустим поради липса на предпоставящ го въпрос, не го споделям и по същество по следните съображения:

За да изключи безусловно възможността съдът да наложи едновременно две глоби – първата в размер от сто до петстотин лева като закономерна последица от замяната на пробаията по чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК, а втората – в установените размери за допълнителното наказание глоба, предвидена в кумулативната санкция на съответната наказателноправна норма в особената част на НК, мнозинството се позовава на основополагащите принципи за определяне на наказанието – законност, индивидуализация и

пропорционалност, от които могат да се изведат обратни изводи на изложените в мотивите на тълкувателното решение.

Относно принципите за законност и индивидуализация на кумулативно предвидени наказания. Съгласно чл. 57, ал. 2 от НК, когато в особената част на НК е предвидена възможност за дадено престъпление да бъдат наложени едновременно две или повече наказания, съдът, като се ръководи от правилата на предходните членове, между които е и чл. 55 от НК, определя размера на всяко едно от кумулативните наказания така, че те в своята съвкупност да отговарят на целите, посочени в чл. 36. Следователно, дори индивидуализацията при кумулативно предвидени наказания пробация и глоба да е проведена по реда на чл. 55 от НК, законът не изключва съвкупността от наказания и не налага поради това отпадане на допълнителното наказание глоба в частност, защото иначе няма как съдът да прецени дали „в своята съвкупност“ те отговарят на целите в чл. 36 от НК. Съгласно чл. 57, ал. 2 от НК съдът налага предвидените две или повече наказания. Не отпада никое от тях, включително при замяна на главното наказание пробация съгласно чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК. И в този случай се преценяват и двете наказания. Това обаче няма да се изпълни, ако едното от тях – втората глоба, априорно отпадне само поради приложението на чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК относно пробацията.

Единствената законоустановена възможност съдът да не наложи допълнителното (по-лекото) наказание от кумулативно предвидените наказания е установена в чл. 55, ал. 3 от НК, но тази разпоредба не е предмет на искането за тълкуване. Освен това тя не е относима в случая, защото задължително условие за приложението ѝ (*conditio sine qua non*) е едно от кумулативно предвидените наказания да е лишаване от свобода. В коментираната кумулативна санкция (пробация и глоба) такова наказание няма. Това лишава от правна опора посоченото в диспозитива на тълкувателното решение, че когато съдът определя по реда на чл. 55 от НК кумулативна санкция, включваща пробация и глоба, той не може да наложи допълнителното наказание глоба. С даденото тълкувателно решение се изменя тълкуваната норма. Това не съответства на принципа за разделение на властите и на практика не утвърждава принципите на законност и индивидуализация на наказанието, а обратно. Отделно от това не се отчита системната връзка на чл. 55, ал. 2 от НК с другите норми от общата част на НК и възможния при това тълкуване дисбаланс между различни по вид юридическа отговорност. Например в случаи по чл. 78а от НК, в които деецът не се счита осъждан, максималният размер на глобата е хиляда лева, а за осъдено лице с приложение на чл. 55, ал. 2 вр. ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК – глобата ще е само една и

ще е до петстотин лева, тъй като кумулативно предвидената глоба изначално ще отпадне, според тълкувателното решение.

Поради това не споделям мотивите, че налагането на допълнителното наказание глоба, т.е. на две глоби за едно и също престъпление, представлява „произволно комбиниране“. Вярно е, че в особената част на НК няма предвидени дублиращи се по вид наказания, в това число за кумулативните санкции. Конкретният случай обаче е друг. При него кумулативната санкция търпи промяна вследствие замяната на едно от наказанията в съответствие с чл. 55 от НК. Стига се поради това до две предвидени глоби. Налагането им не нарушава закона. Напротив, то е резултат на задължителното му прилагане. Съгласно чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК основното наказание пробация се заменя с глоба – без възможност за отпадане на допълнителното наказание глоба заради тази замяна. В разпоредбата на чл. 55 от НК изрично са посочени наказанията, върху които влияят изключителните или многобройните смекчаващи обстоятелства (т. 6 от ППВС № 1 от 17.01.1983 г. по н.д. № 8/82 г.), като няма пречка и съдът може да определи, съобразявайки се с имотното състояние на подсъдимия, основното наказание при смекчаващи отговорността обстоятелства или при многобройни и крайно смекчаващи такива, а глобата – при отегчаващи или смекчаващи вината обстоятелства, а не при крайно смекчаващи или отегчаващи, или многобройни такива, и да не я замени с друг род наказание (Тълкувателно решение № 100 от 12.09.1963 г. по н.д. № 91/63 г., ОСНК на ВС).

За разлика от случаите по чл. 55, ал. 3 от НК, въвеждащ изключение от правилото по чл. 57, ал. 2 от НК, в чл. 55, ал. 2 от НК няма предвидена възможност за неналагане на допълнителното наказание глоба. По този начин и поради това, че изключенията се тълкуват стриктно, а не разширително, законодателят е манифестирал обратна на приетата от мнозинството воля, а именно – да е налице възможност за санкциониране на едно и също престъпление с две глоби. Така освен гъвкавост при фиксиране отговорността на дееца като допълнителна гаранция за постигане целите на наказанието по чл. 36 от НК, в много по-висока степен се обезпечава адекватно прилагане на допълнителните критерии по чл. 47, ал. 1 от НК за определяне размера на глобата, а именно да се отчитат имотното състояние, доходите и семейните задължения на дееца.

Кумулативните санкции представляват законодателен отговор на определени категории престъпления, за които, поради тяхната тежест, законодателят е преценил, че поначало е необходимо оказване на комплексно т.е. по-интензивно наказателноправно въздействие върху дееца, за да се

гарантира постижимост на индивидуалната и генералната превенция, но считам, че налагането на две глоби не обезсмисля тази идея. Възможността за по-сериозно навлизане в имуществената сфера на дееца т.е. отвъд установения в чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК максимален размер на глобата от петстотин лева осигурява съответност на наказанието по смисъла на чл. 35, ал. 3 от НК в случаите, в които в особената част на НК е предвидена възможност за извършеното престъпление да бъдат наложени „едновременно две или повече наказания“ и така гарантира справедливостта като решаващ аргумент при отмерване на наказанието (Стойнов, Ал., Цит. съч., с.449).

Дори да се стигне до коментирания в мотивите ситуация, в която лице, по отношение на което е била констатирана приложимост на правилата по чл. 55 от НК, бъде по-неблагоприятно третирано в имуществено отношение спрямо лице, извършило идентично престъпление, но санкционирано по реда на чл. 54 от НК, това не представлява резултат, който следва непременно да се избегне, тъй като и при налагане на две глоби, включително при определянето на всяка от тях в максималния предвиден в закона размер, осъждането за извършеното престъпление ще е по-леко спрямо наказването по чл. 54 от НК. Това е така, защото индивидуализацията на наказанието по чл. 54 от НК освен предвидената в кумулативния санкционен комплекс глоба, неизбежно ще доведе до налагане на по-тежкото наказание пробация, каквото деецът ще избегне при замяната на пробацията с глоба по реда на чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК. Аргументът, че при определяне размера на допълнителното наказание глоба съдът ще трябва да съобрази вече определената глоба, заменяща пробацията, като по този начин ще наруши режима за индивидуализация, не държи сметка, че преценката за това не само не е забранена, а е законоустановена. Тя се извежда от специалното правило в чл. 57, ал. 2 от НК, което, препращайки към „правилата на предходните членове“, между които безспорно е това за замяната на пробацията с глоба по реда на чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК, задължава съда да определи размера на всяко едно от наказанията така, че те „в своята съвкупност да отговарят на целите, посочени в чл. 36“. Иначе казано, законът не изключва множественост на глобите за едно и също престъпление при замяна на пробацията с глоба по чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК, защото липсва законово основание допълнителното наказание (също глоба), предвидено с основното наказание пробация в съответния състав от особената част на НК да отпадне.

Относно пропорционалността на наказателната репресия няма спор, че тя също е ключов принцип в правото. Този принцип не може да се тълкува едностранно, защото колкото е вярно, че прекомерно тежко наказание спрямо

извършеното престъпление злепоставя справедливостта на правосъдието, толкова е вярно, че твърде лекото наказание също може да наруши принципа на пропорционалност, като се яви пречка за постигане на възпиращ ефект и доверие в правосъдието. Законодателят не е забранил налагането на две глоби за извършеното престъпление, защото не е предвидил задължително изключване на допълнителното наказание глоба. Ако го беше направил, щеше изрично да ограничи съда да наложи едно-единствено наказание – глоба в размер от сто до петстотин лева, каквото по вид и размер наказание предвижда чл. 55, ал. 1, т. 2, б. „в“ от НК след замяна на основното наказание пробация. На практика с тълкувателното решение на извършителите на престъпления, наказуеми с кумулативни наказания пробация и глоба, при определяне на пробацията по чл. 55 от НК, се признава двойна привилегия – веднъж предвидената в закона замяна на основното наказание пробация с по-лекото наказание глоба и втори път – отпадане на допълнителното наказание (също глоба), каквато благоприятна за дееца последица липсва в закона за разлика от чл. 55, ал. 3 от НК при кумулативно предвидено наказание лишаване от свобода.

Макар принципно да е допустимо прилагане на правото и закона в наказателноправната материя по аналогия, когато не е във вреда на дееца (Решение № 12/2016 г. по к.д. № 13/2015 г. на КС, ДВ, бр.83/2016 г.), такава аналогия е неприложима, защото тя винаги предпоставя празнота в законодателната уредба, каквато с оглед специалното правило в чл. 57, ал. 2 от НК няма.

В заключение, в конкретния случай *de lege lata* Наказателният кодекс не установява забрана за налагане на две глоби. Считам, че без законова опора правоприлагането не може да изключва априори налагането на допълнителното наказание глоба, когато кумулативната санкция, включваща пробация и глоба, се определя по реда на чл. 55 от НК.

Поради това подписвам решението в тази част с особено мнение.

СЪДИЯ:

ДЕНИЦА ВЪЛКОВА.....